

ційно-технічну, екологічну, економічну, культурну, організації праці, громадянського суспільства. Процеси глобалізації ліквідують єдність національної держави та національного суспільства, завдяки засобам масової інформації виникає «глобус компактного часу». Події різного значення, що відбулися в різних точках земної кулі, можуть розміщуватися на одному часовому просторі.

Глобальні процеси призводять до серйозних зрушень в організаційно-управлінських системах, трансформуючи не лише владні механізми, а й усю сучасну систему координат існування держави. Переосмислюється роль, структура, функції та авторитет держави, виштовхнутої на перетин мега-трендів глобалізації, регіоналізації і локалізації.

Отже, процеси глобалізації є найактуальнішою темою дискусій серед західних дослідників. Дискусії точаться навколо часу виникнення, сутності, тенденцій, наслідків глобалізації тощо, оскільки глобалізація - суперечливий процес, обумовлений не тільки логікою економічного, фінансового та політичного розвитку, але й більшою мірою логікою розвитку культури.

Відсутність загальновизнаного єдиного поняття глобалізації та її періодизації зумовлена масштабністю цього феномену, багатоплановістю його проявів, неоднаковим впливом на різні сфери життєдіяльності людини. Відповідно, різні дослідники по-різному визначають цей процес, що й було продемонстровано у цій статті.

Щодо періодизації процесу глобалізації, то також існують різні думки в залежності від сфер, на які робиться акцент. У статті більшої уваги приділено соціокультурній сфері, оскільки автор поділяє

думку Рональда Робертсона щодо визначальної ролі культурних факторів у процесі глобалізації та вважає, що економічна глобалізація не лише завжди супроводжувалась культурною, а й поступалась їй в часовому вимірі.

¹ Корольчук Ю. Консенсус як ознака глобалізації/анти глобалізації / Ю. Корольчук // Незалежний культурологічний часопис «І». - 2000р. - №19. Глобалізація. Європейський союз та Україна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/consensus.htm>.

² Картунов О.В. Вступ до етнополітології: науково-навчальний посібник. / О. В. Картунов. - К., 1999. - С. 173.

³ Scholte J.A. Globalization: a Critical Introduction. New York, St. Martin's Press. 2000. - P.45

⁴ Katherine Katsoulakis Mapping 'Globality': A Processual Account [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nyu.edu/gsas/dept/politics/undergrad/research.shtml>.

⁵ Сидоренко С.В. Західні теорії глобального суспільства / С.В. Сидоренко // Мультиверсум. Філософський альманах. - К.: Центр духовної культури. - 2006. - № 58. - С. 39.

⁶ Уотерс М. Глобалізація // Глобалізація: Контури XXI века. - М., 2004. - Ч. 1. - С.60

⁷ Політична економія: Підручник / За науковою ред. доктора економ. наук, проф. В.Г. Федоренка. - К.: Алерта, 2008. - С. 436.

⁸ Сидоренко С.В. Західні теорії глобального суспільства / С.В. Сидоренко // Мультиверсум. Філософський альманах. - К.: Центр духовної культури. - 2006. - № 58. - С. 41.

УДК: 32:001.8

© *Олександр Рибак*
(м. Чернівці)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються можливості адаптації зарубіжної методології дослідження політичних ризиків до нестабільних умов функціонування політичної системи України. Визначаються адаптаційні межі методик оцінки та інструментарію аналізу політичних ризиків в динаміці сучасного політичного процесу України.

Ключові слова: методологія, методика, аналіз, оцінка, інституалізація, поняття.

Александр Рыбак. Методологические принципы исследования политических рисков в Украине. В статье рассматриваются возможности адаптации зарубежной методологии исследования политических рисков к изменяющимся условиям функционирования политической системы Украины. Определяются адаптационные пределы методик оценки и инструментария анализа политиче-

ских рисков в динамике современного политического процесса Украины.

Ключевые слова: методология, методика, анализ, оценка, институализация, понятия.

Alexandr Rybak. Methodological Principles of Research of Political Risks in Ukraine. In article possibilities of adaptation of foreign methodology of research of political risks to changing operating conditions of political system of Ukraine are considered. Adaptable limits of techniques of an assessment and tools of the analysis of political risks in dynamics of modern political process of Ukraine are defined.

Key words: methodology, technique, analysis, assessment, instutualizatsiya, concepts.

Інтерес до проблеми вивчення політичних ризиків в зарубіжній політичній науці виник ще на початку 50-х рр. XX століття. Однак до кінця 70-х через відсутність необхідного емпіричного матері-

алу і недостатню розробленість методів дослідженням політичного ризику у політологічній літературі відводилася другорядна роль. На даний час, питання оцінки та прогнозування політичного ризику починають привертати увагу ділових та академічних кіл України, почали з'являтися нові погляди на сутність поняття «політичний ризик», пропонуються альтернативні методи аналізу та оцінки політичного ризику, серед яких важко виділити прийнятні й об'єктивні методи вирішення цього питання. По-друге актуальність зумовлена необхідністю вивчення практичного застосування та слабкою розробленістю теоретико-методологічної бази та адекватних методів дослідження політичних ризиків з метою забезпечення та адаптації її до особливих умов протікання нестабільних, перехідних політичних процесів в Україні.

В Україні дослідження проблематики політичних ризиків практично не здійснювалося. Лише останнім часом спостерігається актуалізація інтересу до аналізу політичного ризику українськими фахівцями, насамперед представниками Національного інституту стратегічних досліджень та Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України (М.Й. Безуб'як, О.В. Горбняк, В.О. Ковалевський та інші). Але серед вітчизняних фахівців, в галузі політичної ризикології, найбільший науковий доробок має професор кафедри політології ДНУ ім. О. Гончара В.В. Кривошеїн, автор монографії «Політична ризикологія: епістемологічний статус, предметна сфера, аналітичні інструменти»¹ та низка статей виданих у вітчизняних наукових виданнях.

Тому *метою* даної статті є систематизація методологічного апарату дослідження політичних ризиків в трансформаційних умовах політичної системи України та виявлення можливостей наукового вдосконалення методів і методик оцінки ризику в умовах хаотичних проєкцій розвитку сучасного політичного процесу в Україні, але обов'язково використовувати зарубіжні здобутки в дослідженні політичних ризиків, адже це забезпечить підвищення точності прогнозу виникнення та наслідків політичних ризиків.

Дослідження політичного ризику в широкому сенсі включає різноманітні дослідження з ідентифікації різних факторів політичного процесу, визначення якісних і кількісних характеристик ризику, їх порівняння, визначення ступеня допустимості та прийнятності, проблеми систематизації та класифікації та інші групи завдань, вирішення яких різними методами дозволяє забезпечити необхідною інформацією процес управління ризиком з вироблення рекомендацій для прийняття рішень щодо зниження і контролю ризику. У вузькому сенсі, під дослідженням політичного ризику, розуміється як характеристика й оцінка ризику, порівняння кількісно оцінених значень аналізованого ризику з інши-

ми видами ризику з метою визначення ступеня прийнятності та вироблення пріоритетів управління.

Американські вчені Д. Фрей і Д. Рулоф виділяють такі функції аналізу політичного ризику: оцінка ситуації; пояснення ситуації; прогнозування; вартість альтернатив; прийняття засобів для управління ризиками². Оцінка ризиків і аналіз це два процеси, які відбуваються спільно і застосовуються під час дослідження ризику як інтегровані дисципліни.

Вивчення політичного ризику становить безперервний процес, який має циклічний характер, виявлення та аналіз факторів виникнення ризикованих політичних подій в межах певної країни чи регіону. Основною метою політичного аналізу ризиків є, по-перше, можливість побудови прогнозу, по-друге, формування пропозицій щодо засобів управління ризиками. Процес оцінки завжди вимагає взаємодії між причинністю і вибором для того, щоб отримати контроль над необгрунтованими подіями.

Не менш важливим завданням дослідження політичних ризиків є систематизація якомога більшої кількості інформації, що в кінцевому підсумку дозволить сформувати картину ймовірності виникнення додаткових ризиків та мінімізувати наслідки існуючих ризиків. Особливості аналізу політичних ризиків будуть проявлятися в тому, з яких джерел науковець отримає інформацію про них і яким є зміст цієї інформації. Іншими словами, склад і структура даних за різними факторами ризиків можуть сильно відрізнятися. Тому інформаційне забезпечення процесу вивчення політичних ризиків являє собою самостійну специфічну наукову проблему. Тим не менш, не зупиняючись на аналізі другорядних факторів політичних ризиків, можна виділити деякі загальні групи джерел інформації, до яких може звертатися дослідник по ризиків. Серед них:

– *організаційна схема і схема прийняття рішень урядом*. Подібна інформація дає уявлення про взаємодію ключових акторів виконавчої влади, у тому числі з точки зору специфіки розподілу відповідальності за прийняття і виконання управлінських рішень;

– *схеми грошових, ресурсних та інформаційних потоків*. Така інформація корисна для розуміння особливостей державного управління економікою;

– *експертне опитування*. Це джерело інформації сприяє залученню в процес ідентифікації та аналізу ризиків досвіду і знань людей, які безпосередньо стикаються з ними в своїй повсякденній роботі, що дозволяє більш відповідально і глибоко проводити подібне дослідження. Обсяг і якість інформації, отриманої в рамках такого джерела, будуть залежати від дизайну питань і методу прове-

дення опитування. Проте в цілому можна сказати, що відповідні дані можуть бути корисні як для якісного, так і для кількісного аналізу політичних ризиків;

– *статистика*. Фактично тут мається на увазі цілий набір джерел числових даних, про політичні, соціальні та економічні події, одержуваних як ззовні (наприклад, кон'юнктурна інформація), так і за результатами аналізу власних операцій. Статистика є ключовим елементом кількісної оцінки ризику, так що її отримання і подальша обробка є важливим завданням, від вирішення якого може залежати успіх всього процесу управління ризиком;

– *інспекції*. Це джерело інформації дозволяє поєднувати вивчення конкретного об'єкта, схильного до ризику, і досвіду експерта (інспектора), який буває складно формалізувати при аналізі інших джерел. Результати інспекції найбільш адекватні цілям і завданням процесу аналізу ризиків, включаючи етап їх ідентифікації та попереднього виявлення³.

Але разом з тим, у ряді випадків, не можна обмежитися тільки інформацією з вищезазначених джерел, це пов'язано з можливими недоліками таких даних. Серед них можна, наприклад, виокремити такий аспект як зміна тенденцій. Так, статистика початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні навряд чи може бути використана для прогнозування зараз. Щоправда, у ряді випадків у статистику можна внести поправки, які підвищують можливість її використання для оцінок майбутнього розвитку, включаючи оцінювання політичних ризиків. Тим не менше, питання про те, наскільки минула статистика придатна для вимірювання майбутніх ризиків, є важливим аспектом процедур ідентифікації та аналізу ризиків.

Американський дослідник ризиків, М. Найре припускає, що, в той час коли не існує загальноприйнятої методології вивчення політичних ризиків, будь-який підхід повинен відповідати принаймні шістьом основним вимогам:

1. Визначати соціальні, політичні та економічні фактори, які можуть негативно або позитивно вплинути на бізнес середовища країни.

2. Визначати перелік соціально-політичних та економічних чинників, які можуть негативно або позитивно вплинути на сектор або «життєздатності» проекту в цьому середовищі.

3. Можливість вимірювання сукупності ключових факторів (побудова структурованої кількісної моделі з урахуванням політичного середовища).

4. Систематизація оцінки ризику повинна порівнюватися (еквівалентність) в різних країнах, галузях і проектах.

5. Побудована наукова модель повинна бути гнучкою і мати прогностичний потенціал.

6. Встановлені оцінки факторів повинні визначати реальні можливості конкретного проекту⁴.

Одним з основних вимог емпіричних досліджень є те, що інформація або дані, зібрані під час наукового дослідження зараховується точно і послідовно, щоб результати були обґрунтованими і надійними. Змінні, які з'являються в гіпотезі дослідження або дослідження питання перетворюються на конкретні показники. Різницю між незалежними змінними і залежною змінною називають мінливість. У прогнозуванні результатів майбутніх подій, є дві складові, які впливають на здатність точного прогнозування, а саме мінливість і невизначеність.

Ризик, з позицій аналітики, це кількість можливих результатів з вірогідністю. Але увага науковця повинна бути зосереджена на розмежуванні понять «можливість» і «ймовірність». Л. Ховелл і Б. Чеддік визначають це так «Можливість відноситься до кола результатів, які вимірюються числом альтернатив, а якщо є тільки одна можливість, то рішення прогнозоване», а «ймовірність вимірюється кількістю небажаних наслідків, а також описує мінливість подій». Мінливість це явище, яке можна виміряти, проаналізувати та пояснити. І методи, які застосовуються для вирішення цих проблем (невизначеності та випадкових варіацій) формують міждисциплінарний аналіз політичного ризику⁵.

Тому під час теоретичного аналізу політичних ризиків можна виокремити такі основні проблеми:

– відсутність чітких визначень, надійності і достовірних змінних та теорій.

– недостатня прогностична валідність.

– надмірний акцент на драматичні події.

– суб'єктивні оцінки об'єктивних даних⁶.

Методологічну схему аналізу політичних ризиків поділяють на два великі блоки – оцінку та аналіз ризику. Завдання першого блоку – ідентифікація факторів, оцінка впливу і наслідків, характеристика ризику і порівняння його з іншими ризиками з метою визначення ступеня прийнятності та вироблення пріоритетів управління. Завдання другого блоку – розробка планів дії щодо зниження і контролю ризиків, оцінка їх ефективності та вироблення рекомендацій для прийняття рішень щодо зниження і контролю ризиків.

Останнім часом широко розвиваються дослідження по сприйняттю ризиків та взаємодії з різними соціальними і політичними групами, які, будучи частиною процедур управління ризиком, виділяються в самостійні напрямки в рамках методології аналізу ризику. Дискусії з питання про те, які етапи треба виділяти як самостійні і як їх позначати, що включає аналіз ризику, оцінка ризику, управління ризиком, тривають до сьогодні, і це природно, оскільки аналіз ризиків і управління ними – нові наукові напрями, ще не завершили стадію свого становлення.

В рамках аналізу, прикладного характеру, особливо це стосується аналізу ризиків в прийнятті по-

літичних рішень то головними бар'єрами, які заважають ефективній оцінці ризику, є наступні:

- обмеженість ресурсів – планування рекомендується проводити на основі оптимальних припущень;
- короткі періоди планування – за традицією політики більше уваги приділяють офіційним заявам, ніж довгостроковій реалізації програм і наданню послуг, в процесі яких можна було б зрозуміти поточні політичні ризики (хоча зараз ситуація змінюється, оскільки все більший акцент робиться на практичній роботі);
- недолік високоякісної актуальної інформації;
- недостатня кількість кваліфікованих кадрів, досвіду та інструментарію;
- труднощі точної оцінки ризиків та можливостей і досягнення розумного балансу між ними, а також ранжування факторів ризику;
- в деяких випадках – політичний дискомфорт у зв'язку з необхідністю відкритого визнання ризиків⁷.

Багато з цих факторів, діючи в поєднанні, призводять до відсутності достатнього попиту на оцінку ризиків. Ці бар'єри необхідно подолати, діючи практичними методами. Вони демонструють необхідність забезпечити адекватну і актуальну оцінку ризиків і сформувати базу даних, щоб приймаючи рішення політичні керівники та їх консультанти мали в своєму розпорядженні все необхідне.

У випадку якщо розглядається не окремих політичний ризик, а портфель ризиків, то потрібно визначити відповідний критеріальний показник (наприклад, реакція електорату) не по окремому ризику, а по всій сукупності ризиків. Тоді зазначені порогові значення слід встановлювати для всього портфеля ризиків, що сприятиме проведенню єдиної політики. Вибір того чи іншого критеріального показника залежить від конкретних умов оцінки ризику, його специфіки та особливостей всього процесу оцінки та аналізу ризиків. Однак, як показує практика, в загальному випадку не завжди слід планувати тільки найгірші ситуації. Так, очевидно, що трата часу і грошей на підготовку до тисячолітньої посухи прикладом нераціонального використання ресурсів. У той же час, планування найбільш ймовірного ризику, з яким уряд може зіткнутися кожні 5-10 років є більш розумним.

Таким чином, багатопрофільність політичного ризику викликає проблеми при спробі аналізу його ключових факторів, які найчастіше відносяться до політичних чи економічних показників. Тому, ми вважаємо, що грубою помилкою в дослідженні буде відокремлення політичних факторів від економічних. Адже економічні проблеми можуть призвести до громадських протестів, наприклад, і навпаки. Незважаючи на відмінності між економічними і політичними детермінантами подій можна зробити

висновок, що вони взаємопов'язані, але з позицій внутрішнього розвитку то політика багат в чому визначає засади економічної діяльності⁸.

Глобальна політична обстановка зробила ризик складним і більш важким для аналізу та розуміння, тому аналіз ризиків стає більш пріоритетним у формуванні політики. В Україні, на нашу думку, утворилася ситуація за якої багато керівників управлінських структур, державні чиновники і політичні діячі не мають сучасних системних знань в галузі управління ризиками, не знають сенсу концепції «допустимого» політичного ризику, слабо розбираються в її змісті, функціях, можливостях, які дають практичне застосування принципів теорії політичного ризику. Наприклад, за допомогою рекомендацій політичної ризикології можуть бути розроблені і впроваджені інформаційно-аналітичні та експертні системи аналізу політичних ризиків та моделі дослідження регіонального ризику, що включає в себе види ризику, яким піддається політична система⁹.

Майже більшість регіонів України не суттєво відрізняються один від одного за географічним, кліматичним, екологічним, національним та іншими параметрами. Така тенденція робить можливим нав'язування всім групам регіонів якоїсь однієї універсальної методики аналізу політичного ризику. Зрозуміло, що «формалізовані» моделі аналізу політичного ризику повинні враховувати ключові соціально-економічні особливості певних політико-адміністративних одиниць¹⁰.

Дослідження політичних ризиків об'єктивно складне, адже багато видів політичних ризиків ще погано вивчені і малозрозумілі суспільству, деякі з них дуже важкі для оцінки ступеня їх небезпеки. Прикладом такої ситуації є конвертація валюти. Органи влади часто мають недостовірну інформацію про види політичного ризику або просто існує дефіцит в інформації про ризики, яким можуть піддатися конкретні групи об'єктів.

Застосування на практиці формалізованих моделей аналізу політичних ризиків ускладнюється тим, що витрати на їх розробку і застосування потрібні великі, а короткострокові вигоди від них як правило незначні. Труднощі пов'язані також з тим, що в Україні багато вимірюваних індикаторів, як складових елементів індексів, що характеризують рівень політичного ризику, знаходяться в «закритій» області статистики. Ця унікальна ситуація значною мірою зумовлює неефективність багатьох традиційних методів дослідження ризику, які, наприклад, спрацюють у західних країнах. У цьому одна з причин того, що зарубіжний досвід потрібно модифікувати для отримання можливостей безпосереднього вивчення політичного ризику в сучасній Україні.

Окреслені труднощі вимагають організації нової системи дослідження політичних ризиків в Україні.

Доцільним, може бути, запропонований на основі нормативного підходу, російським дослідником Л. Сморгунівим варіант побудови такої системи¹¹. Методологічна складова такої системи реалізується у трьох взаємопов'язаних аспектах. Перший з них пов'язаний з тим, на основі якої методології повинна «будуватися» система управління ризиками. Найбільш продуктивною в даний час є ризикологічна або системно-синергетична методологія. Наведено приклад її використання – ризикологічної методології для вирішення питань забезпечення екологічної безпеки. В середині 80-х рр. в США в основу проведення державної екологічної політики була закладена концепція ризику, яка замінила концепцію нормативних моделей і стандартів. Концепція ризику виходить з того, що рівень небезпеки для життя і здоров'я людей ніколи не може дорівнювати нулю. Вона орієнтована, перш за все, на захист здоров'я людей (забезпечення певного рівня безпеки) від впливу забруднюючих речовин, які знаходяться в повітрі, ґрунті, воді, продуктах тощо. Застосування концепції ризику показало, що існують принципові і значні розбіжності в рівнях небезпеки для здоров'я людей з точки зору традиційних підходів (концепція нормативів) і підходів з позицій теорії ризику¹². Використання концепції ризику дозволило отримати уряду США більш адекватне уявлення про реальні екологічні небезпеки для життя людей, про їх величину, цим самим відкрили для органів влади можливість розробити на цій основі комплекс ефективних заходів щодо зниження ступеня впливу на здоров'я населення.

Інший аспект методологічного забезпечення системи передбачає вирішення питання про те, які способи можуть бути використані для виявлення існуючих і прогнозованих ризиків у регіоні. Для виконання цього завдання необхідно мати відповідні ресурси, нормативну базу, що визначає принципи цієї діяльності, організаційні структури, які могли б вирішувати такі проблеми:

– у спрощеному варіанті загальна схема регіональних ризиків (модель профілю ризиків) включає в себе наступні групи політичних ризиків: ризики, які обумовлені дією політичних, економічних та інших суспільних факторів, здатних чинити негативний вплив (революції, війни, національні, міжнаціональні, релігійні конфлікти, громадські заворушення, політична та економічна нестабільність тощо),

– ризики, що виникають через некомпетентність і помилки місцевої влади в процесі управління різними сферами суспільства¹³.

Виявлені реальні і можливі види політичних ризиків, які становлять модель профілю територіального ризику, вимагають їх оцінки, тобто визначення, а порівняльна оцінка виявлених ризиків дозволяє класифікувати наявні та очікувані ризики на певні групи. Такий підхід дозволяє підвищити ефе-

ктивність системи управління та виробити практичні кроки щодо контролю над політичними ризиками в межах регіону¹⁴.

Третій аспект методологічного підходу пов'язаний з виробленням концепції і стратегії управління ризиками. Тут потрібен системний аналіз найбільш важливих результатів, ідей, що стосуються управління ризиком в Україні. Без серйозних наукових досліджень виробити системно-синергетичний погляд на проблеми ризику не вдасться. В Україні поки що немає власних підходів до розробки стратегії управління ризиками із залученням нових технологій. У розробці беруть участь дослідники ряду університетів та інститутів, переважно київських. Розробка концепції, доктрини і стратегії управління ризиками пов'язана з вирішенням наступних завдань.

Перше завдання має бути пов'язане зі стратегічним прогнозом розвитку України, з оцінкою коридору можливостей країни, з аналізатором альтернативних сценаріїв майбутніх змін в найближчі 10-15 років. Друге завдання пов'язане з виявленням, оцінкою і ранжуванням політичних ризиків. Мається на увазі, що необхідно мати уявлення про тенденції зміни ризиків в часі залежно від сценаріїв розвитку країни. В цих переліках ризиків країни повинна бути динаміка: доцільно знати, як змінюється в країні відносна вага різних індикаторів. Третє завдання – дослідження наслідків глобалізації для України з оцінкою впливу глобальних проблем на ризики в нашій країні. Зараз політичні, інформаційні, культурні зв'язки з іншими країнами стають все тісніше. Цей процес пов'язаний з певними ризиками, зміст яких слід чітко визначити.

Отже, політична ризикологія є науковим напрямом, який утворився на стику політології та ризикології, він розкриває закономірності, принципи та інструментарій виявлення, врахування, оцінювання політичних ризиків та управління ними. Аналіз існуючих наукових джерел доводить, що в даний час спільного для більшості науковців розуміння ризику навіть однієї наукової дисципліни не існує. По-перше, це пов'язане з надзвичайною складністю і багатогранністю досліджуваного феномена, а по-друге, політологічний напрям вивчення теорії ризику почав формуватися порівняно недавно, і відчуває на собі вплив інших, що сформувалися раніше, більш технічних ризикологічних напрямів. Тому узагальнюючих, досить глибоких і цілісних досліджень політичного ризику поки що небагато.

На сучасному етапі розвитку західної політичної науки, все більша увага спрямовується на технологічні аспекти дослідження політичного ризику та можливості його прогностичний потенціал, а на українському науковому просторі увага аналітичних структур акцентується на описі вже наявних факторів виникнення політичного ризику. Можливо така ситуація обґрунтовується, що системи

прийняття рішень (від локального до загальнодержавного рівня та значення) у західних державах стали більш процедурно досконалішими, на відміну від пострадянських держав. Хоча, ми вважаємо, що це спричинило відставання останніх, у впровадженні методів й методик прогнозування ризиків в більшості сфер життєдіяльності, особливо в політичній.

¹ Кривошеїн В.В. Політична ризикологія: епістемологічний статус, предметна сфера, аналітичні інструменти [монографія] / В.В. Кривошеїн ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Д. : Інновація, 2009. – 316 с.

² Frey D. The methodology of political risk assessment: An overview [Text] / D. Frey, D. Ruloff // World Futures. – 1988. – Vol. 25 № 1/2. – P. 1-12.

³ Nairne S. Political Risk on Shifting Sands: An Export Credit Agency's View [Text] / S. Nairne. – Riverside, 2000. – P. 5

⁴ Nairne S. Political Risk on Shifting Sands: An Export Credit Agency's View [Text] / S. Nairne. – Riverside, 2000. – P. 25.

⁵ Howell L. Models of Political Risks for Foreign Investment and Trade, an Assessment of three approaches [Text] / L. Howell, B. Chaddick // Columbia Journal of World Business. – 1994. – Vol. XXIX, № 3. – P. 15.

⁶ Friedmann, R. Political risk and international marketing [Text] / R. Friedmann, J. Kim // Columbia Journal of World Business. – 1988. – Vol. 17.– № 4. – P.34.

⁷ Головатюк В.М. Методичні аспекти аналізу та оцінки політичного ризику [Текст] / В.М. Головатюк // Проблеми науки. – 2002. – № 5. – С. 36-47.

⁸ Kobrin, S.J. The Assessment and Evaluation of Noneconomic Environments by American Firms: A Preliminary Report [Text] / S.J. Kobrin, J. Base, S. Blank, J. La Palombara // Journal of International Business Studies. – 1980. – Spring. – P. 32-47.

⁹ Горбняк О.В. Політичні ризики в умовах модернізації суспільства [Текст] / О.В. Горбняк // Політологічний вісник. – 2009. – Вип. 44. – С. 162.

¹⁰ Ковалевський В.О. Політичні ризики функціонування архетипів інформаційних інтеракцій [Текст] / В.О. Ковалевський // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К., 2008. – Вип. 42. – С. 58-66.

¹¹ Государственная политика и управление [Текст] / Под ред. В. Сморгунова. – М: РОССПЭН, 2006. – С.102

¹² Моторин О.А. Государственная политика и корпорации в контексте управления рисками [Текст] / О.А. Моторин // Социология власти. – 2009. – № 1. – С. 95.

¹³ Порфирьев Б.Н. Концепция риска: новый подход к экологической политике [Текст] / Б.Н. Пор-фирьев // США: экономика, политика, идеология. – 1988. – № 11. – С. 98-105.

¹⁴ Пруцаков А.В. Политические угрозы и риски в процессе реформирования местного самоуправления в современной России [Текст] : дисс. ... канд. полит. наук, спец. 23.00.02 / А.В. Пруцаков. – Ростов н/Д, 2006. – С. 85.

УДК: 930.1:796.03 (477) „1941/1943”

© *Володимир Третяк*
(м. Київ)

ІСТОРИОГРАФІЯ СПОРТИВНОГО ЖИТТЯ В ГЕНЕРАЛЬНОМУ ГУБЕРНАТОРСТВІ «КИЇВ» (1941-1943)

Стаття присвячена з'ясуванню характеру і рівню висвітлення в історіографії та публіцистиці спортивного руху на окупованих територіях України періоду Другої світової війни, зокрема у генеральному губернаторстві «Київ», до якого входили Київська і Полтавська області. Особлива увага приділена так званому «матчу смерті», який мав місце у Києві на початку серпня 1942 р.

Володимир Третяк. Історіографія спортивної життя в Генеральному губернаторстві «Київ» (1941-1943). Стаття посвячена выясненню характера и уровня освещения в историографии и публицистике спортивного движения на оккупированных землях Украины периода Второй мировой войны, непосредственно на территории генерального губернаторства «Киев», в которое входили Киевская и Полтавская области. Особое внимание уделено так называемому «матчу

смерти», который состоялся в Киеве в начале августа 1942 г.

Volodimir Tretiak. Historiography of the Sporting Life at the General Governorship «Kyiv» (1941-1943). The article is devoted to the character and level of coverage of the sport movement in the historiography and publicism on the occupied territories of Ukraine during the World War II, in particular on the territory of the governorship «Kyiv», which included Kyiv and Poltava regions. The special attention is paid to the so-called «match of death», which occurred in Kyiv during early August 1942.

Спорт в житті людини, суспільства і країни відіграє дуже важливу роль. Виховання здорової нації забезпечує успішність країни. Спорт є не лише важливим компонентом життєдіяльності людини але й представляє країну на міжнародній арені. Проведення олімпійських ігор, світових спортивних фо-